

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84575,Prazmowski-Adam.html>
2022-10-05, 00:41

Prażmowski Adam

PRAŻMOWSKI Adam (15 III 1821, Warszawa – 5 II 1885, Ville-d'Avray, Francja), astronom, konstruktor instrumentów. Syn Józefa, sędziego apelacyjnego, i Teresy Gaszyńskiej.

W 1839 ukończył dwuletnie studia na warszawskich Kursach Dodatkowych. W 1839–48 powierzono mu obowiązki młodszego pomocnika w Obserwatorium Astronomicznym w Warszawie; prowadził obserwacje meteorologiczne. W 1848 został awansowany na starszego adiunkta. Wykorzystywał swoje zdolności konstruktorskie do budowy brakujących instrumentów pomiarowych i optycznych. Skonstruowany przez niego hygrometr, zwany linijką psychometryczną, był później stosowany we francuskiej marynarce jako échelle psychométrique de M. Prażmowski. Zbudował pierwszy w Warszawie zegar elektryczny i zainstalował w Obserwatorium wahadło Foucaulta. W 1846–49 brał udział w pomiarach geodezyjnych mających połączyć sieć triangulacji Królestwa Polskiego z sieciami Prus i Austrii. Kierujący tym przedsięwzięciem W. Struve z Obserwatorium Astronomicznego w Pułkowie w uznaniu dla wyników pracy P. powierzył mu w 1852 kierownictwo pomiarów pd. odcinka łuku południka od ujścia Dunaju do pn. cypla Półwyspu Skandynawskiego (o długości $25^{\circ}20'$). Rezultaty ekspedycji przedstawiono w 1853 w sprawozdaniach Petersburskiej Akad. Nauk; zostały zauważone przez U.J.J. Leverriera, który zaproponował P. stanowisko starszego adiunkta w Obserwatorium Paryskim. P. odmówił. W 1854 opublikował w „Comptes Rendus de l'Académie des Sciences de Paris” rozprawę o błędach osobistych obserwatorów podczas pomiarów mikrometrycznych i o sposobach ich wyznaczenia; praca ponownie spotkała się z uznaniem Leverriera.

Najsłynniejszym dokonaniem P. pozostaje jednak wykazanie, że widoczna podczas całkowitego zaćmienia Słońca korona świeci światłem spolaryzowanym. Swoje obserwacje wykonał

w Hiszpanii, podczas zaćmienia w 1860, posługując się lunetą z polarymetrem własnej konstrukcji. Wynik zrelacjonował w „Comptes Rendus”, dodając znaczący głos do toczącej się dyskusji o fizycznej naturze Słońca. Za sprawą tych badań można uznać P. za pioniera astrofizyki obserwacyjnej w Polsce. W tym samym roku powierzono mu Katedrę Fizyki Doświadczalnej w Akad. Medycznej w Warszawie. Po otwarciu Szkoły Głównej Warszawskiej w pierwszym półroczu 1862/63 wykładał tam fizykę. W poł. 1863 opuścił Polskę – najprawdopodobniej miało to związek z jego udziałem w powstaniu – i osiadł w Paryżu. Po nieskutecznych staraniach o przedłużenie urlopu, 31 III 1864 został zwolniony z uczelni w Warszawie. 1 III 1865 podjął pracę w zakładzie optycznym E. Hartnacka, wkrótce został jego współnikiem, a po wojnie francusko-pruskiej 1870–71 firma stała się własnością P. Markę przyrządów i instrumentów produkowanych przez Hartnacka i P. (były wśród nich dwa heliostaty dla Obserwatorium Paryskiego) potwierdziły medale otrzymane na wystawach w Paryżu (1867, 1878) i Wiedniu (1873).

P. był członkiem założycielem (1870) emigracyjnego Tow. Nauk Ścisłych w Paryżu, w 1874–80 jego wiceprezesem, a w 1880–82 prezesem, jak również redaktorem „Pamiętnika Towarzystwa Nauk Ścisłych w Paryżu”.

Po śmierci P. jego zakład został kupiony przez firmę Bézu, Hausser et Compagnie.

PSB (S. Dobrzycki).

S. Dobrzycki: *Wydział Matematyczno-Fizyczny Szkoły Głównej Warszawskiej (Sekcja matematyczna)*, Wrocław 1971; M. Ernst: *Astronomia w Polsce. Zarys historyczny*, „Kosmos” 1928, tom jubileuszowy, cz. 1; M. Kamieński: *Zarys dziejów Obserwatorium Warszawskiego 1815–1945*, SMDNP 1959 Seria C, z. 2, s. 69–116; M. Kluza: *From East to West; Adam Prazmowski (1821–1885)*, [w:] *East and West. The Common European Heritage. Proceedings of the XXV Scientific Instrument Symposium*, red. E. Wyka i in., Kraków 2006, s. 39–42; I. Korzeniewska: *Zasługi astronomowie Szkoły Głównej. W stulecie założenia Szkoły Głównej w Warszawie. 1. Jan Baranowski, Adam Prazmowski*, „Postępy Astronomii”

1963, t. 11, z. 4; J. Kowalczyk: *Krótki rys dziejów
Obserwatorium Warszawskiego od r. 1820-1900*,
„Wiadomości Matematyczne” 1907, t. 11.

Jarosław Włodarczyk

[Poprzedni](#)
[Następny](#)